

<https://dx.doi.org/10/30510/psi.2022.354494.3803>

Effectiveness of teaching political-social strategies to observe Islamic clothing on the grooming of female students of Islamic Azad Universities in Fars province

Abstract:

Objective: The aim of this study was to investigate the effect of educating political-social strategies observing Islamic coverage of female students of Islamic Azad universities in Fars province. Method: In a quantitative, quasi-experimental group with pre-test-post-test design with control group and in qualitative section, Dickelman method was. The statistical population of all students of Islamic Azad University of Fars province was 1398-1399. Eight political-social strategies were trained to the experimental group in 4 sessions of 2 hours to the period of two weeks of a meeting within 2 months. The data collection tool was a questionnaire and interview using covariance analysis with repeated one-way measurement and dickelman analysis. Results: The variables of education, occupation and academic achievement with political-social components did not differ significantly, and there was no significant difference between the political-social component in two groups of control and experiment in the post-test stage after removal of the pre-test. Qualitative findings resulted in the main extraction of political-social strategies of interviews. Conclusion: Education has not been statistically impacted, but has been raised with education, but the change in attitude has not been created, so to change behavior, we must create more motivations of education.

Keywords: "Hijab culture", "Islamic dress", "Ya conservative clothing", "Students' hijab"

اثر بخشی آموزش راهکارهای سیاسی- اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان دختر دانشگاه
های آزاد اسلامی استان فارس

سیده فاطمه موسوی^۱

الهام محمدی^۲

محسن زارعی جلیانی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۷

چکیده

هدف: از مقاله حاضر، بررسی تاثیر آموزش راهکارهای سیاسی- اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان دختر دانشگاه های آزاد اسلامی استان فارس بود. روش: در بخش کمی، شبه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل و در بخش کیفی، روش دیکلمن بود. جامعه آماری همه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس در سال تحصیلی 1399-1398 بود. هشت راهکار سیاسی- اجتماعی، به گروه آزمایش طی 4 جلسه 2 ساعته به تناوب هر دو هفته ای یک جلسه در مدت 2 ماه آموزش داده شد. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه و مصاحبه بود که با استفاده از روش تحلیل کوواریانس با اندازه گیری مکرر یک طرفه و تحلیل دیکلمن بررسی شدند. یافته ها: متغیرهای مقطع تحصیلی، شغل و سال تحصیلی با مولفه های سیاسی- اجتماعی تفاوت معناداری نداشت و بین مولفه سیاسی- اجتماعی در دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پس آزمون پس از حذف تاثیر پیش آزمون تفاوت معنادار وجود ندارد. یافته های کیفی منجر به استخراج درون مایه اصلی پیرامون راهکارها سیاسی- اجتماعی از مصاحبه ها شد. نتیجه: آموزش از لحاظ آماری تاثیری نداشته است اما با آموزش آگاهی بالا رفته است ولی تغییر نگرش اتفاق ایجاد نشده است لذا برای تغییر رفتار باید انگیزه های بیشتر از آموزش ایجاد کنیم.

کلید واژگان: "فرهنگ حجاب"، "پوشش اسلامی"، "آراستگی"، "حجاب دانشجویان"

^۱ استادیار، گروه معارف، دانشگاه آزاد اسلامی شیراز، شیراز، ایران

famo0912@yahoo.com

^۲ دانشجوی دکتری، دانشگاه علوم تحقیقات تهران، تهران، ایران

emohammadi15@gmail.com

^۳ استادیار، گروه معارف، دانشگاه آزاد اسلامی کازرون، کازرون، ایران

mohzareie@yahoo.com

جمال دوستی و زیبایی طلبی، در نهاد انسان تعبیه شده است و بدین سبب انسان، آراستگی، پاکیزگی و منظم بودن را دوست دارد و از ژولیدگی، به هم ریختگی، نامنظم بودن و آلودگی متنفر است. (طاهری نیا، 1390: 24) آراستگی به معنای آراسته بودن (معین، 1360) و حجاب به معنای پوشش (ابن منظور، 1419: 257) می باشد. در دیدگاه برخاسته از وحی، انسان از ابتدا پوشش داشته و در صورت نبود آن احساس شرم و حیا می کرده است. وظیفه پوشش، که اسلام برای زنان مقرر کرده است بدین معنی نیست که از خانه بیرون نروند؛ بلکه پوشش زن در اسلام این است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند و به خودنمایی نپردازد. (مطهری، 1379: 73) پژوهش های زیادی در زمینه حجاب و پوشش انجام شده است به طور مثال؛ سید محمد رضا علاء الدین (1398) بیان داشته که نهادینه کردن فرهنگ عفاف و حجاب باید از سنین کودکی و نوجوانی شروع شود؛ ابراهیمی و همکاران (1398) یافته اند که دانشجویان با کنترل و اجبار و محدودیت زیاد مخالف بوده؛ مختاریان پور و همکاران (1390) یافته اند نهادی کردن حجاب و عفاف طی سه مرحله برونی کردن، عنیت بخشی و درونی کردن باید صورت بگیرد؛ اصغر محمدی و میثم قدسی (1395) بیان داشتند که زنان بیشتر از بعد اعتقادی به حجاب می نگرند و از لحاظ رفتاری کمتر به آن عمل می کنند؛ عبدالرضا زاهدی و همکاران (1389) معتقدند با چینش صحیح آیات مربوط به «عفاف و حجاب» می توانند این دو رفتار را در جامعه نهادینه سازند؛ فریده پیشوایی (1391) بیان داشته که بخش اندکی از دستوره های قرآنی درباره ترویج عفاف و حجاب در امر برنامه سازی به کار گرفته شده و از بخش زیادی از آنها غفلت شده است؛ انسیه ماهینی و همکاران (1389) علل کم توجهی و بی توجهی دختران به مقوله حجاب را بیان داشته و برای ترویج این مقوله راهکارهایی ارائه داده اند؛ عبدالحمید فرزانه مژگان امیریان زاده (1395) بهترین راهکار ارائه شده از سوی دانشجویان، مربوط به آزادی و استفاده نکردن از زور و اجبار و پس از آن فرهنگ سازی و تبیین فلسفه و آثار سازنده رعایت موازین شرعی پوشش و حجاب است، تحقیقات از جمله کتاب های زیادی در موضوع فرهنگ حجاب، پوشش، عفاف وحیا در سالهای اخیر به صورت کتابخانه ای و میدانی انجام شده و نتایج ارزشمندی هم بدست آمده است، اما تا کنون پژوهش آزمایشی برای ارزیابی راهکارها و نتایج بدست آمده، انجام نگرفته است.

1- بیان مسئله

پوشش، حجاب و آراستگی به مثابه رسانه ای ارتباطی به عنوان کنش اجتماعی از یک سو تحت تاثیر ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است و از سو دیگر ماثراتر از کنشگران اجتماعی اعم از زن و مرد؛ لذا افرادی از روی نا آگاهی به دنبال الگوهای فاسد و مدهای عجیب غربی می روند؛ علی رغم تلاش هایی که در این زمینه برای اصلاح الگو پوشش شده است ولی در سالهای پس از انقلاب به دلیل آسیب پذیری درونی جامعه و تهدیدهای بیرونی انتقال فرهنگی حجاب با اختلال مواجه شده و رعایت نکردن حجاب اسلامی موجب جریحه دار ساختن وجدان جمعی و تبدیل آن به مسئله اجتماعی شده است. (محبوبی منش

علت این مسئله را می توان از یک سو تهاجمات و توطئه های فرهنگی از سوی دشمنان اسلام، با هدف تضعیف جامعه مسلمین، و از سوی دیگر فقدان نگاه راهبردی و روش مند به نهادینه کردن فرهنگ عفاف و حجاب در جامعه دانست؛ برای رفع این مشکل و فرهنگ سازی درست در سه مرحله نهادینه سازی و گسترش و حفظ و نگه داری باید برنامه هایی اساسی اجرا گردد. لذا راهکارها برای نهادینه سازی فرهنگ حجاب که توسط پژوهش های پیشین در حیطه سیاسی - اجتماعی، ارائه دادند می توان به مواردی چون نشان دادن پوشش غربی و غیر اسلامی به عنوان تقویت باورهای مردانگی و زنانگی در جامعه، تقویت و بالابردن ارزش زن در جامعه، تقویت بهداشت روانی افراد در جامعه، آگاهی بخشی به جامعه به خصوص بانوان به آثار منفی بی حجابی، آگاهی بخشی به جامعه به خصوص بانوان به آثار مثبت بی حجابی، آگاهی بخشی به فرزندان در خصوص دوست گزینی، رواج الگو گیری افراد جامعه از سیره معصومان (ع)، آماده سازی فرد جهت رویارویی با دنیای متجدد، اشاره کرد. در پژوهش پیش رو جزوه آموزشی متشکل از راهکارهای سیاسی - اجتماعی تهیه و تنظیم گردید و به گروه هدف آموزش داده شده تا راهکارهای ارائه شده در حیطه سیاسی - اجتماعی ارزیابی گردد. (جدول 1)

جدول شماره (1): محتوای آموزشی

شماره	راهکار	تبیین موضوع
1	تقویت باورهای مردانگی و زنانگی در جامعه	در جامعه همان گونه که در قرآن کریم موقعیت های جنسیتی زن و مرد را توضیح و تبیین کرده است ، اجرا شود. (مجله پیام زن: 1386)
2	تقویت و بالابردن ارزش زن در جامعه	با توجه به ارزش و اهمیت زن در قرآن کریم ، جامعه اسلامی موظف است در جامعه به همین طریق ارزش زن را در سطح اجتماعی حفظ و برنامه ریزی نماید. (کاوندی و کاظمی، ۱۳۹۸)
3	تقویت بهداشت روانی افراد در جامعه	با برنامه ریزی صحیح در سطح اجتماعی سلامت روحی و روانی در جامعه پی ریزی نمایند و از تنش های که سبب اختلال در این سلامت می شود جلوگیری شود. (ماهینی و خسروپناه، ۱۳۸۸)
4	آگاهی بخشی به جامعه به خصوص بانوان به آثار منفی بی حجابی	تبیین و توضیح اهمیت حجاب و عفاف در سطح جامعه با سیاست متعادل نه با سیاست زور و اجبار برای افراد جامعه. (ماهینی و خسروپناه، ۱۳۸۸)
5	آگاهی بخشی به جامعه به خصوص بانوان به آثار مثبت بی حجابی	تبیین و توضیح رعایت حجاب و عفاف و نتایج مثبت و مفید برای بانوان در سطح فردی، اجتماعی. (رحمتی: 1398)
6	آگاهی بخشی به فرزندان در خصوص دوست گزینی	برنامه ریزی و تربیت صحیح و درست به فرزندان در سه سطح خانواده ، مدرسه و اجتماع برای انتخاب بهترین دوست. (ماهینی و خسروپناه، ۱۳۸۸)

<p>7 رواج الگو گیری افراد جامعه از معرفتی الگوی مناسب برای افراد جامعه اعم از زن و مرد چون دیدن و الگو برداری تاثیر بیشتر دارد و بهترین الگو استفاده از سیره ائمه معصوم می باشد. (افسردير و رحيمي، ۱۳۹۴)</p>	<p>سیره معصومان (ع)</p>
<p>8 آماده سازی فرد جهت رویارویی تبیین و توضیح مسائل پیش رو فرد جهت جلوگیری از تقلید نادرست از الگو های نامناسب لذا برای حرکت مقاومت در مقابل دانشگاه جاذبه‌های بسیار نیرومند شیوه زندگی جدید برای همه بسیار دشوار است اما فرد باید بیاموزد در مقابل بسیاری از جنبه های زندگی جدید، مقاومت کند و تسلیم مشیت الهی شود. (ماهینی و خسروپناه، ۱۳۸۸)</p>	<p>آماده سازی فرد جهت رویارویی با دنیای متجدد</p>

لذا پژوهشگران این پژوهش، در پی پاسخ به این دو فرضیه اصلی هستند:

- 1- بین میانگین رعایت راهکارهای سیاسی- اجتماعی با مقطع تحصیلی، سال تحصیلی و شغل تفاوت معناداری وجود دارد.
- 2- اثر بخشی آموزش راهکارهای سیاسی- اجتماعی بر رعایت پوشش اسلامی گروه آزمایش معنادار است.

2- روش پژوهش

پژوهش حاضر، کمی و کیفی بوده است که در بخش کمی روش پژوهش شبه آزمایشی با طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل و در بخش کیفی نیز روش دیکلمن بود. در این پژوهش مجموعاً 60 نفر (30 نفر گروه کنترل و 30 نفر گروه آزمایش) مورد مطالعه قرار گرفتند. نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس انتخاب شد. در بین حجم نمونه‌ها به صورت در دسترس 3 دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، کازرون، نورآباد ممسنی انتخاب شد و حجم نمونه به صورت مساوی در سه دانشگاه تقسیم و تعداد 20 نفر از هر دانشگاه جز حجم نمونه انتخابی قرار گرفت. برای انتخاب 20 نفر در هر دانشگاه لیست دانشجویان تهیه گردید یک عدد به صورت تصادفی از لیست انتخاب و به فاصله مناسب اعداد بعدی انتخاب شد تا حجم نمونه کامل گردد از 20 نفر حجم نمونه انتخاب شده در هر دانشگاه بنابر شرایط مطالعه و افراد شرکت کننده 10 نفر به عنوان گروه کنترل و 10 نفر به عنوان گروه آزمایش مورد بررسی قرار گرفت، و در حین انجام پژوهش 5 نفر از افراد گروه آزمایش و 2 نفر از افراد گروه کنترل از ادامه همکاری انصراف دادند. قابل توجه اینکه معیارهای ورود در این مطالعه برای نمونه‌های مورد پژوهش دانشجویان بودن در مقاطع کاردانی و بالاتر، مشغول به تحصیل بودن در دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس، جنسیت مونث داشتن و تمایل به شرکت در پژوهش بود. ابزار گردآوری داده‌ها شامل 2 پرسشنامه، که قسمت اول ویژگی‌های جمعیت شناختی مثل مقطع تحصیلی، سال تحصیلی و وضعیت اشتغال و در قسمت دوم مربوط به سنجش تاثیر راهکارهای سیاسی- اجتماعی بود. جهت جمع‌آوری اطلاعات، از پرسشنامه خود ساخته استفاده شد که پرسشنامه مذکور بر گرفته از چک لیست راهکارهایی سیاسی- اجتماعی بود که پژوهش‌های انجام شده در زمینه عفاف و حجاب ارائه داده بودند. لذا این پرسشنامه جمعا 16 سؤال که 3 سؤال مربوط به بخش جمعیت‌شناسی و 13 سؤال مربوط به بخش

سیاسی - اجتماعی را شامل می شد. در ضمن در این ابزار برای هر معیار، امتیازی از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم در نظر گرفته شد، در صورتی که وضعیت رضایت بخش بوده و پاسخ کاملاً مثبت بوده "کاملاً موافقم" و در صورتی پاسخ مثبت باشد "گزینه موافقم" و اگر پاسخ منفی باشد "گزینه مخالفم" و در صورتی که وضعیت رضایت بخش نبوده و پاسخ کاملاً منفی است "کاملاً مخالفم" و اگر اطلاعاتی در این خصوص نداشتند و نمی توانستند اظهار نظر کنند "نظری ندارم" را انتخاب کنند.

به منظور تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی استفاده شد، سپس جهت ارزشیابی و بررسی در اختیار 12 نفر از اعضای هیئت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد شیراز، کازرون و ممسنی قرار داده شد و پس از انجام اصلاحات لازم پرسشنامه نهایی تنظیم و مورد استفاده قرار گرفت. در این مطالعه جهت برآورد پایایی از روش آزمون مجدد استفاده شد. بدین منظور پرسشنامه تهیه شده توسط نمونه های واجد شرایط تکمیل شد و مجدداً یک هفته بعد این فرم برای همان افراد تکمیل گردید سپس ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شد. برای سنجش پایایی ابزار اندازه گیری از آلفای کرونباخ استفاده شد. آلفای به دست آمده برای 30 نمونه برابر با 83 درصد بود. پرسشنامه ی سیاسی - اجتماعی ، به دو گروه آزمایش و کنترل داده شد. طول مطالب آموزشی هر جلسه به مدت 2 ساعت و هر دو هفته یک بار در زمان دو ماه برای گروه آزمایش برگزار گردید. طی این مدت به گروه کنترل هیچ گونه آموزشی داده نشد و در پایان دوره آموزشی پرسشنامه ها برای بار دوم به گروه کنترل و آزمایش نیز داده شد و نتایج آن ثبت گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار آماری SPSS (ورژن 23) استفاده شد. برای توصیف و تحلیل اطلاعات از روش های آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی مطلق و نسبی، میانگین و انحراف معیار) و آمارهای استنباطی شامل تحلیل تک متغیره اختلاف میانگین نمره کلی پرسشنامه (سیاسی - اجتماعی) با متغیرهای مقطع تحصیلی، سال و شغل با استفاده از آزمون آنالیز کوواریانس با اندازه گیری مکرر یک طرفه (ANOVA) و با سطح اطمینان 95% ($P\text{-value} < 0.05$) محاسبه و گزارش شد. در گام بعد به منظور بررسی اثر آموزش در گروه های کنترل و آزمایش ابتدا اختلاف نمره قبل و بعد پرسشنامه برای هر یک از گروه های کنترل و آزمایش محاسبه شد ($\text{diff} = \text{befor} - \text{after}$) در نتیجه برای پرسشنامه یک عدد **different** بدست آمد. لذا برای پرسشنامه سیاسی - اجتماعی یک نمره **different** وجود داشت و اختلاف میانگین این نمره را در گروه های کنترل و آزمایش را با استفاده از آزمون من ویتنی با سطح اطمینان 95 درصد و سطح معنی داری $p\text{-value} < 0.05$ محاسبه شد. در بخش کیفی، مصاحبه هایی با گروه آزمایش انجام گرفت و یافته ها مصاحبه ای نیز با استفاده از روش تجزیه و تحلیل هفت مرحله ای دیکلمن تحلیل شد؛ بدین صورت که در مرحله اول، یعد از انجام هر مصاحبه، محتوای مصاحبه ها روی کاغذ ثبت و به دقت مطالعه می شد تا از متن یک درک کلی حاصل شود. در مرحله دوم، با بررسی و تفسیر متن هر مصاحبه توسط پژوهشگران، نکات مهم، پنهان و آشکار مصاحبه ها استخراج شد. در واقع؛ در این مرحله معانی آشکار و نهفته در توصیفهای ارائه شده از طرف مشارکن کنندگان مشخص شد. در مرحله سوم، متون کد گذاری شده تجزیه و تحلیل شدند. مرحله چهارم، تناقض های موجود در تفسیرهای ارائه شده از طرف گروه پژوهش، مشخص و رفع شد. در مرحله پنجم، با استفاده از روش مقایسه و مقابله متون، درون مایه ها تعیین و توصیف شد. در مرحله ششم، یافته های مطالعه در قالب درون مایه استخراج شده، توسط اعضای گروه تحقیق بررسی شد. مرحله هفتم، طرح نهایی یافته ها در قالب درون مایه اصلی مشخص شد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، ابتدا آمار توصیفی تحقیق شرح داده می‌شود.

1. یافته‌های توصیفی

نخست باید به بررسی شاخص‌های توصیفی در اطلاعات شرکت کنندگان پرداخت.

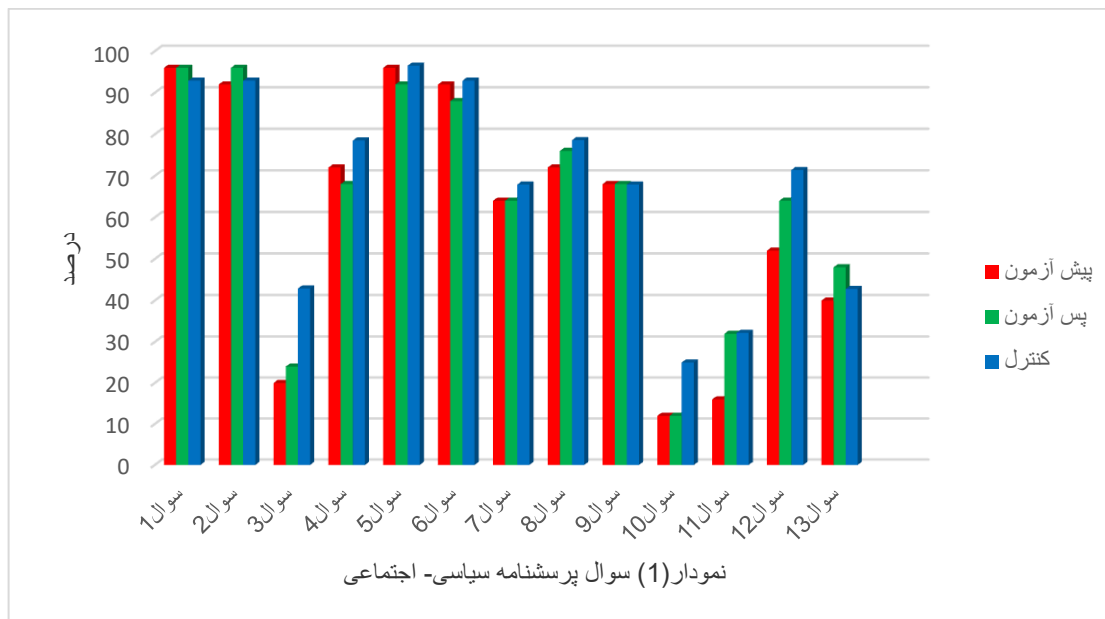
جدول شماره (2): توزیع متغیرهای وضعیت اجتماعی-اقتصادی گروه کنترل و آزمایش

متغیر	گروه آزمایش		گروه کنترل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مقطع تحصیلی	کاردانی	12 48%	17 60.7%	
	کارشناسی	13 52%	10 35.7%	
	ارشد	0 0%	1 3.6%	
سال تحصیلی	اول	9 36%	11 39.3%	
	دوم	2 8%	11 39.3%	
	سوم	2 8%	2 7.1%	
	چهارم	10 40%	2 7.1%	
	بیشتر	2 8%	2 8%	
وضعیت اشتغال	بیکار	19 76%	24 85.7%	
	شاغل پاره وقت	4 16%	2 7.1%	
	شاغل تمام وقت	2 8%	2 7.1%	
کل	25 100%	28 100%		

میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در دو گروه در مرحله پیش آزمون و پس آزمون بیان شده است. (جدول شماره 3)

جدول (3) شاخص‌های آماری متغیرهای پژوهش در دو گروه‌های در پیش و پس آزمون						
متغیرها	آزمون		آزمایش		کنترل	
	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
سیاسی - اجتماعی	پیش آزمون	34/60	5/74	25	30/56	12/67
	پس آزمون	35/56	6/03	25	44/30	12/51

نمودار (1) دربرگیرنده درصد موافقت پاسخ دهنده‌ها به سوالات پرسشنامه سیاسی - اجتماعی در گروه کنترل و آزمایش پیش از آزمون و پس از آزمون است.

نگاهی به نمودار (1) نشان می دهد بیشترین درصد موافقت به سوال یک و دو که مربوط به حفظ ارزش زنانه توسط خود مخاطبان در جامعه و نزد خودشان می باشد تعلق دارد و کمترین درصد مربوط به سوال دهم که نشان از این است که الگوی پوشش آنها سلبریتی هانیستند، تعلق دارد.

2. یافته های کمی

یافته های آزمون فرضیه های پژوهش به تفکیک فرضیه ها عبارتند از:

1-2- یافته های آزمون فرضیه اصلی اول: یافته های آزمون فرضیه اول مبتنی بر معناداری اثر بخشی راهکارهای سیاسی - اجتماعی با مقطع تحصیلی، سال تحصیلی و شغل گروه آزمایش در جدول 4 تبیین شده است. نتایج حاصل از تحلیل آزمون آنالیز واریانس یک طرفه نشان داده شده است. (جدول شماره 4)

جدول شماره (4): تعیین رابطه میانگین نمره راهکارهای سیاسی - اجتماعی با مقطع تحصیلی، رشته ی تحصیلی و شغل پس از آموزش در گروه آزمایش با استفاده از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه

متغیر	تعداد	میانگین نمره	انحراف معیار	p-val ue
مقطع تحصیلی	۱۲	۳۸.۰	۴.۸	۰.۰۸
	۱۳	۳۳.۲	۶.۲	
	۰	۰	۰	
سال تحصیلی	۹	۳۷.۷	۵.۳	۰.۱۲
	۲	۳۸.۵	۴.۹	
	۲	۴۱.۰	۰.۰	
	۱۰	۳۱.۹	۶.۲	
	۲	۳۵.۵	۳.۵	
شغل	۱۹	۱۵	۶.۱	۰.۹۹
	۴	۱۳	۷.۲	
	۲	۲۲	۲.۸	

همانطور که در جدول شماره (۴) دیده می شود، رابطه میانگن نمره راهکارهای سیاسی-اجتماعی با مقطع تحصیلی، رشته ی تحصیلی و شغل مورد تحلیل قرار گرفت. بین میانگین نمره راهکارهای سیاسی-اجتماعی با هیچکدام از مولفه های مقطع تحصیلی، رشته ی تحصیلی و شغل رابطه معناداری دیده نشد. در مقطع تحصیلی کاردانی، سال تحصیلی سوم و شغل تمام وقت بیشترین نمره راهکارسیاسی - اجتماعی دیده شد اما رابطه معنادار نبود ($p > 0.05$)

2-2- یافته های آزمون فرضیه اصلی دوم مبتنی بر معناداری اثر بخشی آموزش راهکارهای سیاسی- اجتماعی بر گروه آزمایش است. یکی از پیش فرض های تحلیل کوواریانس، فرض نرمال بودن مانده های مدل می باشد. برای آزمون نرمال بودن از روش کلوموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که نتایج آن در جدول (5) آمده است.

جدول (5) نتایج آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش			
متغیرها	آماره	Z سطح معناداری	تعداد مشاهدات
سیاسی - اجتماعی	کلموگروف-اسمیرنوف 0/92	0/36	25

آماره Z کلموگروف-اسمیرنوف برای متغیرهای پژوهش ($p > 0/01$) معنادار نمی باشد. بنابراین فرض نرمال بودن باقیمانده های مدل برای متغیرهای پژوهش آن تایید می گردد. پیش از اجرای تحلیل باید شرط عدم تعامل میان متغیر مستقل (گروه) و کواریته (پیش آزمون) با متغیر وابسته (پس آزمون) بررسی شود. نتایج بدست آمده در جدول (6) قابل مشاهده است.

جدول (6) آزمون تعامل میان گروه و پیش آزمون با پس آزمون متغیرهای تحقیق					
متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره آزمون P
سیاسی - اجتماعی	اثر تعامل پیش آزمون و گروه	20/97	1	20/97	0/702

همانطور که در در جدول (6) مشاهده می شود برای متغیر مقدار آماره آزمون تعامل میان گروه و پیش آزمون با پس آزمون از لحاظ آماری معنی دار نیست ($p > 0/05$) و شرط توازی شیب های رگرسیون برای تحلیل کواریانس برقرار است. بنابراین برای بررسی تاثیر آموزش راهکارهای سیاسی- اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان از آزمون تحلیل کواریانس استفاده می کنیم. نتایج بدست آمده در جدول (7) قابل مشاهده است.

جدول (7) تحلیل کواریانس اثر بخشی راهکارهای سیاسی- اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان						
منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره آزمون P	مجذورات	مجذورات
سیاسی-اجتماعی	اثر متغیر مستقل	26/753	1	26/753	0/273	0/006

0/025	0/28	1/186	116/254	1	116/254	اثر پیش آزمون
			98/013	46	4508/00	خطا
				49	4958/00	کل تصحیح شده

همان‌گونه که در جدول (7) مشاهده می‌گردد همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌گردد آماره آزمون اثرمتغیر مستقل مولفه سیاسی-اجتماعی در مرحله پس آزمون ($F=0/273$, $p>0/05$) معنادار نشده است. بنابراین بین مولفه سیاسی-اجتماعی در دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پس آزمون پس از حذف تاثیر پیش‌آزمون تفاوت معنادار وجود ندارد و آموزش راهکارهای سیاسی-اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان دختر تاثیر معنادار نداشته است.

3. یافته های کیفی

در بخش کیفی، مصاحبه هایی انجام گرفته با استفاده از روش دیکلمن تحلیل و بررسی شد. نتایج بدست آمده درون مایه اصلی را ارائه می دهد:

3-1. عدم توجه به اجرای همه جانبه احکام قرآنی توسط مسئولان و توجه سوگیرانه نسبت به حکم حجاب اسلامی: مصاحبه شدگان تأکید داشتند که سوگیری های حساسیت زا به حکم حجاب اسلامی در تقابل با کم توجهی به دیگر احکام اسلامی باعث شده که عموم جامعه نسبت به حجاب و پوشش اسلامی تدافعی عمل کنند.

3-2. خداباوری و قرآن باوری: عموم مصاحبه شدگان خداباور بوده و قرآن را به عنوان کلام خداوند باور داشتند.

3-3. احتمال تحریف معنوی در آیات قرآن: غالباً این باور وجود داشت که نمی توان مصونیت قرآن از تحریف معنوی را پذیرفت. بنابراین احتمال می دادند که حکم حجاب در قرآن در بعد تفسیری و مصداقی دچار تحریف شده باشد.

3-4. ناباوری نسبت به اصل جادوادانگی قرآن در همه جوانب: مصاحبه شدگان برخی مباحث قرآن از جمله حکم حجاب را مناسب با نیاز مردم قرن بیست و یکم نمی دانند.

3-5. عدم توجه عملی به جایگاه زنان در جامعه: غالب بر این باور بودند که قرآن ارزش زنان را کاملاً حفظ کرده است حتی بیشتر از آنچه مورد وصف هست؛ اما در جامعه به زنان ارزش و اهمیتی داده نشده است و اگر این راهکار حفظ ارزش زن در جامعه و خانواده به درستی اجرا شود می تواند مانع از زیر سوال بردن دین و کم ارزش شدن زن در جامعه شود؛ زیرا کمبود محبت درون خانواده، احساس خود کم بینی و نداشتن نگاه قرآنی به جنس زن در جامعه سبب شده است که زنان احساس کم ارزشی کنند و برای نشان دادن خود و اثبات خود؛ عملکردهایی مثل خودآرایی، نمایان کردن زینت های زنانه، ارتباط با نامحرم و ... در جامعه از خود بروز دهند.

3-6. اجرای احکام پوشش و عفاف در جامعه به صورت تبعیض آمیز و مغایر با آیات کریمه: مصاحبه شدگان بر این باور بودند که احکام حجاب در جامعه ایران ارتباط معناداری با مصونیت زنان ندارد. زیرا زنان بسیاری هستند که در این جامعه علیرغم داشتن حجاب و پوشش اسلامی، مصونیت و امنیت نداشته یا با ابزار پوشش اسلامی خلاف هایی غیر انسانی مرتکب می شوند. همچنین در قرآن کریم ابتدا عفت چشم و کنترل

شهوت و جسم را به مردان امر کرده است؛ در حالی که در جامعه ایران با کم توجهی به این امر قرآنی به مردان، سوگیری تبعیض آمیزی نسبت به پوشش ظاهری زنان دارند.

4- بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش برای بررسی تاثیر متغیرهای جمعیت شناختی مقطع تحصیلی، سال تحصیلی و شغل بر آموزش بین میانگین نمره راهکارهای سیاسی-اجتماعی با هیچکدام از مولفه های مقطع تحصیلی، رشته ی تحصیلی و شغل رابطه معناداری دیده نشد. در مقطع تحصیلی کاردانی، سال تحصیلی سوم و شغل تمام وقت بیشترین نمره راهکارسیاسی - اجتماعی دیده شد اما رابطه معنادار نبود ($p > 0.05$) از سوی دیگر آماره آزمون اثرمتغیرمستقل مولفه سیاسی-اجتماعی در مرحله پس آزمون ($F = 0/273$, $p > 0/05$) معنادار نشده است. بنابراین بین مولفه سیاسی-اجتماعی در دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پس آزمون پس از حذف تاثیر پیش آزمون تفاوت معنادار وجود ندارد و آموزش راهکارهای سیاسی-اجتماعی رعایت پوشش اسلامی بر آراستگی دانشجویان دختر تاثیر معنادار نداشته است. بنابراین نتایج این پژوهش باتحقیقات سید مجید امامی و همکاران (1393)، ماهینی و خسروپناه (1388)، مختاریان پور و گنجعلی (1390)، ابراهیمی و پوریوسفی (1389)، فرزانه و امیریان (1395)، عبدالرضا زاهدی و همکاران (1389) ناهمسو است. و با نتایج پژوهش محمدی و قدسی (1395)، علاءالدین (1398)، فریده پیشوایی (1391) همسو می باشد.

از نتایج بدیع بدست آمده در این پژوهش، ناکارآمدی آموزش های نظری در جنبه سیاسی - اجتماعی بدست آمده اما با توجه به کلاس های آموزشی و مصاحبه های انجام شده با گروه آزمایش نشان از آن است که با آموزش آگاهی بالا رفته است ولی تغییر نگرش ایجاد نشده است زیرا آنها قصد و آگاهی لازم را، جهت تغییر رفتار بدست آوردند ولی در عمل هیچ تغییری ایجاد نشده است چون تغییر رفتار مراحل متفاوتی دارد لذا برای تغییر رفتار باید انگیزه های بیشتر از آموزش ایجاد شود تا تغییر نگرش منجر به تغییر رفتار شود. بنابراین عدم تغییر نگرش در آموزش می تواند دلایلی چون احساس راحتی فرد با پوشش کم، مورد پذیرش جامعه بیشتر قرار گرفتن با پوشش کم، مورد تمسخر قرار نگرفتن از نگاه دیگران، تدافعی عمل کردن با این موضوع، الگو گرفتن از افراد به ظاهر مقبول جامعه، انتقام از بحث نگاه یک طرفه به زن از طرف جامعه و... اشاره کرد. به تعبیر دیگر معضل مغایرت پوشش در جامعه ایران با احکام عفاف وپوشش اسلامی به واسطه آموزش ها و مباحثه های نظری از جنبه مؤلفه های سیاسی - اجتماعی با این رویکرد که آموزش نظری محض باشد حل نخواهد شد. با توجه به درون مایه های اصلی یافته های کیفی می توان نتیجه گرفت که یافته های کمی و به ویژه کیفی موارد زیر را نشان می دهد: مباحث نظری در مورد شناخت ماهیت قرآن، پایه های اعتقادی افراد جامعه را محکم خواهد کرد؛ پایه هایی که اساس رعایت احکامی چون احکام حجاب و پوشش است؛ آموزش های نظری با عناوین حجاب و پوشش اسلامی و تبیین مستقیم تأثیر عدم رعایت پوشش اسلامی، نه تنها آثار مثبت نداشته، بلکه باعث فاصله گرفتن جامعه از این فرهنگ زیبای اسلامی می شود؛

برخوردهای سلبی در مواجهه با حجاب زدگی عمومی در جامعه ایران کارآمد نیستند. در همین راستا ساز و کارهای مدیریتی و اجرایی مواجهه با معضل حجاب زدگی در سطح کلان باید اصلاح شود؛ اجرای احکام پوشش و عفاف در جامعه به طور معناداری از نظر جنسیتی تبعیض آمیز است. به تعبیر دیگر آنچنان که به رعایت پوشش اسلامی بانوان در جامعه توجه می شود، به رعایت عفاف چشم و جسم توسط مردان توجه نشده است؛ شیوه نامه های اجرایی عفت و پوشش اسلامی در ایران مغایر با شیوه آیات کریمه است. چنان که باید مطابق با شیوه ی قرآنی ابتدا زمینه سازی های جامعه مؤمنانه انجام گیرد، سپس زمینه سازی هایی در راستای عفت چشم و جسم از سوی مردان و زنان صورت گرفته و در مرحله پایانی پوشش ظاهری بانوان محور توجه قرار گیرد؛ عدم توجه عملی به جایگاه زنان در جامعه از آسیب های برآمده از دیگر یافته های کیفی است.

5- پیشنهادها

پیشنهادهای این پژوهش در محورهای زیر تبیین می شود؛ البته پیشنهاد ها غیر این سه مورد هم می تواند باشد و قابل تعمیم در بعد های دیگر است.

1- از آنجا که پژوهش های متعددی به صورت نظری و میدانی در مورد بحث پوشش و آسیب شناسی آن انجام شده، پیشنهاد می شود که پژوهش هایی مانند پژوهش حاضر که به صورت آزمایشی است، به مراتب بیشتر انجام شود.

2- آموزش ها به صورت انگیزشی و مختارانه و در سنین پایین در قالب بازی، سنین پایین و متناسب با هر مقطع سنی و به طور غیر مستقیم با اساس و پایه های اعتقادی انجام گیرد تا مخاطب بتواند پوشش مناسب را مطابق با اعتقاد و باور صحیح انتخاب کند و دور از هر نوع تبعیض جنسیتی، آموزش های اجباری و در چارچوب دروس آموزشی در مقاطع تحصیلی متفاوت پرهیز شود.

3- از هرگونه طرح های سلبی و اجبار آمیز در هر نهاد، موسسه و مدارس و دانشگاه ها پرهیز شود.

4- قانونمند کردن عفت و پوشش اسلامی در جامعه مطابق با آیات کریمه باشد. به این ترتیب که ابتدا در مورد عفت چشم و کنترل شهوت و جسم از جانب مردان و سپس زنان قوانینی تدوین، تصویب و اجرا شود. سپس به قوانین پوشش ظاهری زنان پرداخته شود.

5- پیشنهاد می شود پژوهش های در راستای عوامل انگیزاننده تغییر رفتار در حجاب انجام شود تا سطح آگاهی عمومی نسبت به این موضوع افزایش یابد.

6- منابع

- قرآن کریم
- ابن منظور، محمدبن مکرّم (1419ق). «لسان العرب». بیروت، جلد چهارم.
- ابراهیمی، زهرا و حمید پور یوسفی (1389). «طرح آسیب شناسی پوشش و آراستگی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال». مطالعات میان فرهنگی، سال پنجم، ش 12.

- افسردیر، حسین و عصمت رحیمی (۱۳۹۴). «آسیب شناسی تجمل گرایی در رفتارهای فردی و راهکارهای قرآنی و روایی پیشگیری آن». بصیرت و تربیت اسلامی. سال ۱۲، شماره ۳۳.
- امامی، سید مجید؛ محمد کاظم طاهری و سید مجید مطهر نژاد (۱۳۹۳). «شبه عوامل، زمینه ها و راه حل های مساله حجاب در دانشگاه های ایران؛ بایسته های برنامه ریزی فرهنگی با استفاده از نظریه زمینه ای». مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال چهارم، شماره سوم.
- پیشوایی، فریده (۱۳۹۱). « راه کارهای قرآنی ترویج عفاف و حجاب و مقایسه آن با عملکرد رسانه ملی». مطالعات جوان و رسانه، شماره ۴.
- رحمتی، محمد (۱۳۹۸). «گنجینه معارف». نغمه قرآن. بی جا.
- زاهدی، عبدالرضا؛ ایوب امرایی و مریم نظر بیگی (۱۳۸۹). «روش قرآن کریم در نهادینه سازی «عفاف و حجاب» (با رویکرد ترتیب نزول)، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، سال سیزدهم، شماره ۴۹.
- طاهری نیا، احمد (۱۳۹۰). «آرایش و آراستگی از دیدگاه اسلام». پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- علاءالدین، سید محمد رضا (۱۳۸۹). «شیوه های موثر برای نهادینه کردن حجاب و عفاف در کورکان و نوجوانان از منظر قرآن و روایات». علوم قرآن و حدیث، قرآنی کوثر، شماره ۳۷.
- فرزانه، عبدالحمید و مژگان امیریان زاده (۱۳۹۵). «آسیب شناسی پوشش از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی استان فارس». فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال ۶، شماره ۴.
- کاوندی، علیرضا و زهرا حاج کاظمی (۱۳۹۸). «آسیب ها و راهکارهای مبارزه با بی حجابی در جامعه از دیدگاه قرآن و روایات». فصلنامه تخصصی مطالعات قرآن و حدیث سفینه، سال ۱۶، شماره ۶۴، پاییز: ص ۱۵۸ - ۱۶۸.
- ماهینی، انیسه و عبدالحسین خسروپناه (۱۳۸۸). «راهکارهای ترویج پوشش اسلامی در بین دختران دانشجو». مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال ۱۳، شماره ۳.
- محبوبی منش، حسین (۱۳۸۶). «تحلیل اجتماعی مسئله حجاب». کتاب زنان، شماره ۳۸.
- محمدی، اصغر و میثم قدسی (۱۳۹۵). «بررسی نگرش به حجاب در بین زنان ۱۵ سال به بالای شهر ایلام و رابطه آن با متغیر های دموگرافیک در سال ۱۳۹۵». فرهنگ ایلام، شماره ۵۰ و ۵۱.
- مختاریان پور، گنجعلی (۱۳۹۰). «نهادی سازی عفاف و حجاب در جامعه: رویکرد فرایندی». مجله تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۱۵.
- مجله پیام زن (۱۳۸۶). «مقاله انسان». پوشش و ریشه های تاریخی، شماره ۱۹.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۹). «مسئله حجاب». انتشارات صدرا، چاپ ۵.
- معین، محمد (۱۳۶۰). «فرهنگ فارسی معین». امیرکبیر، تهران.